

Przeglądy i komentarze

„PRADZIAD” – EUROREGION NA POGRANICZU POLSKO-CZESKIM

1. Uwagi wstępne

Upadek realnego socjalizmu w Europie Środkowo-Wschodniej doprowadził do normalizacji stosunków między państwami tego obszaru. O kształcie tych stosunków decydują odąd autentyczne interesy narodowe poszczególnych państw, a zakres i formy podejmowanej współpracy są owocami ich suwerennych decyzji. Kooperacja państw w ramach regionu (Grupa Wyszehradzka, Inicjatywa Środkowoeuropejska, CEFTA) oraz ich dążenie do integracji ze strukturami zachodnimi zrodziły konieczność innego niż poprzednio traktowania granic państwowych. Zbiegła się ona z naturalnym pragnieniem społeczności zamieszkujących tereny przygraniczne – pragnieniem bezpośredniej współpracy i usuwania jej przeszkód.

Dobrym przykładem zbliżenia społeczności lokalnych są – datujące się od 1990 r. – inicjatywy podejmowane na pograniczu polsko-czeskim. Wyraziły się one w spontanicznym nawiązywaniu kontaktów ponadgranicznych przez terenowe władze administracyjne i samorządowe, organizacje społeczne, gospodarcze, związki gmin i inne¹. Za tymi inicjatywami nie nadążyła unormowania prawne współpracy transgranicznej. Polska dopiero w 1993 r. ratyfikowała podstawowe dokumenty europejskie dotyczące tej problematyki², a Porozumienie międzyrządowe o współpracy transgranicznej Polski i Republiki Czeskiej zostało podpisane 8 września 1994 r. Również z opóźnieniem utworzone zostały odpowiednie komórki w strukturach rządowych: Samodzielny Wydział Współpracy Transgranicznej w MSZ (1992) i Biuro do Spraw Współpracy Transgranicznej w Urzędzie Rady Ministrów (grudzień 1993).

Samorządy i władze lokalne obszarów przygranicznych Polski wykazują nadzwyczajną aktywność w konstruowaniu struktur euroregionalnych. U granic Polski powstało w latach 1991-1997 10 takich struktur. W 1991 r. utworzony został Euroregion „Neisse-Nisa-Nysa”, w 1993 r. Związek Międzyregionalny „Euroregion Karpacki” oraz euroregiony „Sprewa-Nysa-Bóbr” i „Pro Europa Viadrina”, w 1994 r. – Euroregion „Tatry”, w 1995 r. – euroregiony „Bug” i „Pomerania”, w 1996 r. – Euroregion „Glacensis”, w 1997 r. – euroregiony „Niemen” i „Pradziad”. W pierwszych miesiącach 1998 r. powstały dwa kolejne euroregiony – w lutym „Bałtyk”, a w kwietniu „Śląsk Cieszyński – Těšinske Slezsko”. W fazie organizacji znajduje się trzynasty euroregion z udziałem podmiotów polskich – „Euroregion Opawsko-Raciborski”. Będzie to piąty euroregion na pograniczu polsko-czeskim.

¹ A. Skrzydło, *Euroregiony z udziałem podmiotów polskich jako forma współpracy transgranicznej*. „Sprawy Międzynarodowe” nr 3/1994, ss. 46-47.

² Europejska Konwencja Ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi (Dz. U. nr 61 z dnia 10 lipca 1993 r., poz. 287), Europejska Karta Samorządu Terytorialnego (Dz. U. nr 124 z dnia 25 listopada 1994 r., poz. 607).

Wśród powstałych dotychczas euroregionów można wyróżnić takie, w których tworzeniu dużą rolę odegrały inspiracja oraz wsparcie koncepcyjne i organizacyjne czynników rządowych. Należy tu wymienić przede wszystkim „Euroregion Karpacki” oraz euroregiony „Bug” i „Niemien”³. Są też jednak i takie euroregiony, których powołanie było wyłącznie rezultatem inicjatywy i uporu społeczności lokalnych. Do tej drugiej grupy należą polsko-czeskie euroregiony „Glacensis”, „Pradziad” i „Śląsk Cieszyński”. Proces dojrzewania do instytucjonalnych form współpracy był w tych przypadkach długi i mozolny⁴.

Niniejszy szkic poświęcony jest euroregionowi „Pradziad”. Ukazuję w nim kilkuletnie poszukiwania formuły współpracy, które ostatecznie doprowadziły do zawarcia umowy o utworzeniu euroregionu. Następnie przedstawiam cele i strukturę euroregionu, jego zasięg terytorialny, a także ważniejsze założenia programowe. Wskutek stosunkowo świeżej daty powołania euroregionu trudno mówić o jego dokonaniach. Wszakże wcześniejsza współpraca strony polskiej z partnerami czeskimi oraz jej efekty są dobrą wróżbą na przyszłość⁵.

2. Geneza euroregionu

Polskie i czeskie władze i samorządy lokalne na terenie obecnego euroregionu nawiązały kontakty już w 1990 r. Ich celem było zapoczątkowanie współpracy terenów przygranicznych, a równocześnie stworzenie sprzyjających tej współpracy warunków prawnych, organizacyjnych i instytucjonalnych. Z inicjatywą pierwszego dużego spotkania, które określiłoby konkretne potrzeby w tym zakresie, wyszły władze Jesenika, organizując 21 czerwca 1991 r. konferencję przedstawicieli miast i gmin regionu jesenickiego oraz sąsiadujących miast i gmin województw opolskiego i walbrzyskiego. Konferencja obradowała w czterech grupach roboczych, a opracowane przez nie wnioski zostały zawarte w deklaracji końcowej. Konferencja uznała, że:

1) zupełnie naturalną współpracę obszarów przygranicznych utrudniają zbyt szczelna granica państwowa oraz obowiązujące przepisy celne. Aby pokonać te przeszkody, należy otworzyć drogowe przejścia graniczne (Bily Potok – Paczków, Travna – Łądek Zdrój, Zlate Hory – Głuchołazy, Bernartice – Otmuchów, Vidnava – Kałków), a jedno z nich zorganizować dla ruchu towarowego. Należy uruchomić przejścia kolejowe (Mikulovice – Głuchołazy, Bernartice – Otmuchów, Vidnava – Kałków) oraz ustanowić przejścia piesze w każdej miejscowości. Konferencja uznała, że współpracującym w regionie podmiotom gospodarczym powinny być przyznane ulgi celne;

2) ochrona środowiska, a zwłaszcza wód i atmosfery, wymaga wspólnych przedsięwzięć, w tym monitorowania stanu zanieczyszczeń, wzajemnego informowania się o planowanych i nagłych (awarie) zanieczyszczeniach, a także współpracy w likwidowaniu odpadów;

3) konieczne jest zacieśnienie kontaktów osobistych społeczności zamieszkanych po obu stronach granicy. Należy im sprzyjać poprzez organizowanie wspólnych akcji turystycznych,

³ R. Kuźniar, *Euroregion Karpacki – przesłanki powstania, uwarunkowania współpracy*. „Sprawy Międzynarodowe” nr 3/1994, ss. 73-100; A. Miszczuk, *Euroregion „Bug” jako instrument działania i przedmiot poznania*. „Annales Universitatis Curie-Skłodowska”, Sectio K-Politologia, vol. IV, 1997, ss. 169-177; M. Szczepaniak, *Utworzenie Związku Transgranicznego „Euroregion Niemen”*. „Polityka Wschodnia” nr 2/1997, ss. 125-136.

⁴ M. Szczepaniak, *Utworzenie Euroregionu Glacensis*. „Przegląd Zachodni” nr 3/1997, ss. 194-199.

⁵ Przygotowanie tekstu było możliwe dzięki życzliwej pomocy osób zaangażowanych w proces tworzenia euroregionu: Mirosława Aranowicza – sekretarza gminy Nysa, Romualda Kamudy – pełnomocnika Zarządu Unii Turystycznej Ziemi Nyskiej, Jana Roszkowskiego – burmistrza Prudnika i prezesa Zarządu Stowarzyszenia Rozwoju Gmin Dorzecza Osobłogi, Jana Szawdylasa – burmistrza Głuchołazów i przewodniczącego Rady Euroregionu. Pragnę im w tym miejscu serdecznie podziękować za nadesłane materiały źródłowe i udzielone mi informacje, a także za uwagi i uzupełnienia wniesione do wersji roboczej.

sportowych, kulturalnych i oświatowych oraz wspieranie bezpośredniej współpracy zainteresowanych instytucji i organizacji (muzeów, bibliotek, szkół, klubów sportowych, kół turystycznych, zespołów ludowych, parafii i in.);

4) gwarancją rozwoju współpracy gospodarczej i społecznej są bezpośrednie kontakty przedsiębiorstw produkcyjnych i handlowych. Należy je ułatwiać, organizując po obu stronach granicy imprezy targowe i ośrodki informacji gospodarczej.

Strony deklaracji zobowiązały się, że każda z nich będzie dalej pracować nad uściśleniem celów współpracy oraz przyczyniać się do ich urzeczywistnienia. Deklaracja została następnie przesłana rządowi RP i RC w oczekiwaniu zrozumienia dla potrzeb współpracy pogranicza oraz jej wsparcia. Sygnatariusze oświadczyli, że są przygotowani do współpracy z kompetentnymi, wyznaczonymi do niej organami państwowymi⁶.

Konferencja w Jeseniku zapoczątkowała powstanie na pograniczu polsko-czeskim stałego mechanizmu współpracy. Wkrótce bowiem odbyły się kolejne konferencje regionalne – druga 13 sierpnia w Javorniku i trzecia 28 września w Jeseniku. Były one poświęcone w szczególności opracowaniu i uzasadnieniu projektów przejść granicznych (wraz z infrastrukturą celną i rekonstrukcją sieci drogowej); oprócz wspomnianych wyżej uwzględniono cztery dalsze przejścia (Stare Mesto – Nowa Morawa, Bila Voda – Złoty Stok, Velke Kunetice – Sławniowice, Vysoka – Prudnik). W związku z wprowadzeniem przez rząd CSRF ograniczeń w małym ruchu granicznym uczestnicy konferencji w Jeseniku uchwalili protest adresowany do władz czeskich, postulując wydanie stałych przepustek zarówno 23 czeskim starostom z okręgu jesenickiego, jak i ich partnerom po stronie polskiej. Podczas konferencji w Jeseniku reprezentanci 9 miast i gmin polskich zobowiązali się utworzyć związek, który będzie partnerem powołanego już związku okręgu jesenickiego. Obie strony zadeklarowały, że następnie wybiorą swe organy przedstawicielskie, których zadaniem będzie kontynuowanie współpracy. Dokument końcowy stwierdzał, że „przyszłościowym celem obu związków jest powołanie wspólnego regionu polsko-czeskiego”⁷.

W 1992 r. na szczepku polskich i czeskich władz regionalnych zrodziła się inicjatywa instytucjonalizacji współpracy obszarów przygranicznych. Dnia 12 września tegoż roku w Wałbrzychu przedstawiciele miast i gmin województw wałbrzyskiego i opolskiego podpisali z przedstawicielem Rychnowa, reprezentującym miasta i gminy czeskie „Porozumienie o ponadgranicznej współpracy wzajemnej” oraz „Deklarację o utworzeniu Ponadgranicznego Związku Miast i Gmin Czechy – Polska”. W maju 1993 r. w Hradec Kralove Porozumienie i Deklarację podpisali przedstawiciele dalszych zainteresowanych miast i gmin czeskich i polskich. Do Porozumienia przystąpiły w sumie 22 miasta i gminy polskie i 16 czeskich⁸. Inicjatywa ta, obejmująca dość rozległy obszar po obu stronach granicy, szybko weszła w fazę zastoju⁹.

⁶ Deklaracja przyjęta na regionalnej konferencji regionu jesenickiego i sąsiadującego regionu Polski, Jesenik, 21 VI 1991, maszynopis.

⁷ Notatka z 3 regionalnego spotkania okręgu Jesenik ze strony RC oraz gmin przygranicznych województw opolskiego i wałbrzyskiego, Jesenik, 28 IX 1991, maszynopis.

⁸ Wykaz regionów współpracy transgranicznej z udziałem polskich władz i samorządów lokalnych. Opracowanie Samodzielnego Wydziału Współpracy Transgranicznej MSZ, Warszawa 11 X 1994, maszynopis powielony. Miasta i gminy polskie: Bardo, Bystrzyca Kłodzka, Dzierżoniów, Duszniki Zdrój, Głuchołazy, Głuszyca, Jaworzyna Śląska, Jedlina Zdrój, Kudowa Zdrój, Łądek Zdrój, Mieroszów, Międzyzlesie, Nowa Ruda, Nysa, Otmuchów, Przeworno, Strzegom, Świdnica, Świebodzice, Wałbrzych, Walim i Żarów. Miasta i gminy czeskie: Broumov, Česka Skalice, Červený Kostelec, Hradec Kralove, Hronov, Kraliky, Meziměstí, Nachod, Nové Město n. Metují, Opočno, Police n. Metují, Rokytnice v Orlických Horách, Rychnov n. Knežnou, Teplice n. Metují, Trutnov, Upice.

⁹ Notatka informacyjna na temat euroregionów działających w Polsce, sporządzona 20 XI 1996 r. w Departamencie Współpracy Transgranicznej Urzędu Rady Ministrów, maszynopis.

Zacieśniały się natomiast bezpośrednie kontakty Ziemi Kłodzkiej z pograniczem czeskim oraz – osobno – regionu Nysy i Prudnika z sąsiadującymi regionami Jesenika i Bruntala. Konferencje regionalne przedstawicieli tego drugiego obszaru, zapoczątkowane w czerwcu 1991 r., odbywały się nadal (np. szósta 9 X 1992 r. w Łądku Zdroju). W jesieni 1992 r. wyłonily one stały organ – Polsko-Czeską Komisję Samorządową ds. Współpracy Transgranicznej w Rejonie Jeseniko-Nyskim. Jej przewodnictwem objął sekretarz gminy Nysa Mirosław Aranowicz. W pracach Komisji uczestniczyli: ze strony czeskiej – dyrektor Departamentu Współpracy Transgranicznej Ministerstwa Gospodarki Petr Uzel, ze strony polskiej – dyrektor Biura Planowania Regionalnego CUP w Katowicach Maciej Borsia. Pracom Komisji patronował po stronie polskiej Związek Gmin Śląska Opolskiego oraz Sejmik Samorządowy Województwa Opolskiego¹⁰.

Prace Komisji koncentrowały się na postępach w rozbudowie i budowie nowych przejść granicznych, współpracy polskich i czeskich przedsiębiorstw o zbliżonym profilu produkcji, wspólnym udziale obu stron w targach specjalistycznych „Investcity” w Poznaniu (1994) oraz targach turystycznych w Brnie (1995), wdrażaniu polsko-czeskiej umowy o małym ruchu granicznym, a także na rozwoju turystyki (wydano m. in. polsko-czeski informator turystyczny – letni i zimowy). Komisja poświęcała wiele uwagi ochronie środowiska. Zainicjowała m. in. prace nad koncepcjami budowy po obu stronach granicy oczyszczalni ścieków i kanalizacji w miejscowościach położonych w strefie ochronnej rzeki Biała Głuchołazka oraz nad projektami ochrony wód w granicznych rzekach Raczyzna, Bily Potok i Czerwona Woda¹¹.

Polsko-Czeska Komisja Samorządowa funkcjonowała aktywnie w latach 1993-1995 (ostatnie jej spotkanie odbyło się w maju 1996 r.). W tym samym okresie nastąpiło zbliżenie miast po obu stronach granicy. Umowy o partnerskiej współpracy zawarły Głuchołazy z Mikulovicami, Złatymi Horami i Jesenikiem, Nysa z Šumperkiem, Paczków z Javornikiem, Głubczyce z Krnovem, Racibórz z Opawą. Zacieśnianiu współpracy władz i samorządów lokalnych sprzyjało zbliżenie władz regionalnych szczebla rządowego. Znalazło ono wyraz w Porozumieniu o współpracy transgranicznej, które 26 czerwca 1996 r. podpisał wojewoda opolski Ryszard Zembaczyński ze starostami powiatów Bruntal, Jesenik, Opawa i Šumperk. Strony Porozumienia zobowiązały się, że „będą stwarzać sprzyjające warunki do realizacji współpracy transgranicznej” oraz „dołożą wszelkich starań w celu rozwiązania kwestii spornych” (art. 2). W Porozumieniu został zawarty obszerny katalog dziedzin, w których współpracę obie strony zobowiązały się popierać. W załączniku do Porozumienia zostały wyszczególnione konkretne zadania, które sygnatariusze podjęli się rozwiązać wspólnie¹².

Jesienią 1995 r. rozpoczęły się prace nad koncepcją „Strategii rozwoju gmin Ziemi Nyskiej”. Prowadziła je Rada Liderów Lokalnych Gmin Ziemi Nyskiej, a patronował im Janusz Sawczuk – profesor Instytutu Śląskiego w Opolu. Prace nad „Strategią” zakończyły się na początku 1997 r. „Strategia” składała się z kilkunastu projektów odnoszących się do różnych dziedzin życia. Jeden z nich dotyczył utworzenia euroregionu. Ten w pełni dojrzały projekt został przedstawiony 4 grudnia 1996 r. w Nysie reprezentantom miast i gmin polskiego pogranicza. Powołali oni grupę inicjatywną do jego realizacji. W skład grupy weszli przedstawiciele miast i gmin Głuchołazy, Krapkowice, Nysa, Otmuchów i Prudnik, a także starosta Jesenika Petr Košacký. Dnia 7 stycznia 1997 r. grupa inicjatywna spotkała się w Jeseniku ze starostami miast i gmin czeskich, którzy po zapoznaniu się z projektem zaakceptowali wcielenie go w życie¹³.

Projekt zakładał utworzenie euroregionu nysko-jesenickiego pod nazwą Euroregion N-S (od osi północ-południe, a zarazem od pierwszych liter miast tworzących tę oś – Nysa i Šumperk). Projekt stwierdzał, że głównym celem euroregionu będzie koordynacja programów planowania

¹⁰ Notatki informacyjne sporządzone dla celów niniejszego opracowania przez pana Romualda Kamudę – pełnomocnika Zarządu Unii Turystycznej Ziemi Nyskiej.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Porozumienie między Wojewodą Opolskim a starostami powiatów Bruntal, Jesenik, Opawa i Šumperk o współpracy transgranicznej, Opole, 26 czerwca 1997 r., kserokopia dokumentu.

¹³ Źródło jak w przypisie 10.

przestrzennego i infrastruktury granicznej, rozwoju handlu, kultury, oświaty i turystyki, ochrony środowiska, pomocy socjalnej i humanitarnej. Projekt wskazywał podstawy prawne euroregionu, a także szczegółowo określał tryb jego powołania oraz zasięg terytorialny. W uzasadnieniu projektu stwierdzono m. in., że „struktura euroregionalna jest wyższym stadium organizacyjnym współpracy transgranicznej, sprawdzonym w Europie Zachodniej (...). Jest to również krótka i skuteczna droga do struktur europejskich (...) Euroregion stanowić może pomost pomiędzy naszymi krajami a Europą i być naszym wkładem w europejską współpracę różnych narodów”¹⁴.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że w 1996 r. ze współpracy Ziemi Nyskiej z pograniczem czeskim wycofały się stopniowo miasta i gminy woj. wałbrzyskiego – Łądek Zdrój, Stronie Śląskie i Złoty Stok. Z racji swego położenia ciążyły one ku Kłodzku, które aktywizowało kooperację z pogranicznymi miastami i gminami czeskimi, doprowadzając do powołania w grudniu 1996 r. euroregionu „Glacensis”. Ze strony czeskiej do tego euroregionu przystąpił też Šumperk – rezygnując ze współpracy z pograniczem nyskim – oraz parę położonych w tym powiecie gmin¹⁵.

3. Utworzenie euroregionu

Po omówionych wyżej przygotowaniach dnia 4 marca 1997 r. odbyło się w Prudniku kolejne spotkanie przedstawicieli miast i gmin pogranicza polsko-czeskiego. Stronę czeską reprezentowali przewodniczący stowarzyszeń miast i gmin bruntalskich, jesenickich i rymarzowskich oraz starosta gminy Mesto Albrechtice, stronę polską – prezes Zarządu Stowarzyszenia Rozwoju Gospodarczego Gmin Biała, Głogówek, Lubrza i Prudnik oraz delegat Unii Turystycznej Ziemi Nyskiej (związku międzygminnego Nysy, Głuchołazów i Korfantowa). Na spotkaniu została podpisana „Umowa o opracowaniu porozumienia o współpracy transgranicznej związków i stowarzyszeń gmin Śląska Opolskiego oraz stowarzyszeń miast i gmin powiatów Bruntal i Jeseník”. W umowie zostały określone cele i zasady, które winno uwzględniać przyszłe porozumienie. Ustalono, że – oprócz sygnatariuszy umowy – do porozumienia mogą przystąpić inne, współpracujące z sobą polskie i czeskie gminy partnerskie. Umowa określiła tryb powołania wspólnej, polsko-czeskiej Grupy Przygotowawczej Porozumienia, a także jej zadania programowe i organizacyjne¹⁶.

Z umowy nie wynikało wprost, że Grupa Przygotowawcza ma opracować porozumienie powołujące euroregion. Taki jednak był jej cel. W toku prac Grupy, podczas jej spotkania 11 czerwca 1997 r. w Bruntalu – wobec kontrowersji co do wspomnianej w poprzednim punkcie, projektowanej nazwy euroregionu – została zgłoszona i przyjęta kompromisowa propozycja burmistrza Prudnika Jana Roszkowskiego, aby nadać mu nazwę „Pradziad”. Taką nazwę nosi najwyższa w euroregionie góra (Praded, 1491 m n.p.m., 15 km na południe od Jesenika), z której szczytu w pogodny dzień można ogarnąć wzrokiem cały obszar euroregionu.

Umowa ramowa o utworzeniu euroregionu „Pradziad” została zawarta w Jeseniku 2 lipca 1997 r. Z czeskiej strony podpisali ją przedstawiciele stowarzyszeń gmin bruntalskich, rymarzowskich i wrbeńskich, miast i gmin jesenickich oraz Stowarzyszenia Gmin Osobłogi (Sdružení obci Osoblažska), a ze strony polskiej – reprezentanci Stowarzyszenia Rozwoju Gmin Dorzecha Osobłogi¹⁷ oraz Unii Turystycznej Ziemi Nyskiej. W uroczystości podpisania umowy wzięli udział konsulowie generalni – RC w Katowicach Josef Byrtus i RP w Ostrawie Bernard Błaszczyk.

¹⁴ Strategia rozwoju gmin Ziemi Nyskiej. Opis projektu zatytułowanego „Utworzenie Euroregionu Nysko-Jesenickiego”, maszynopis powielony.

¹⁵ M. Szczepaniak, *Utworzenie Euroregionu Glacensis...*

¹⁶ Umowa o opracowaniu porozumienia o współpracy transgranicznej związków i stowarzyszeń gmin Śląska Opolskiego oraz stowarzyszeń miast i gmin powiatów Bruntal i Jeseník, Prudnik, 4 marca 1997 r., kserokopia dokumentu.

¹⁷ Taką nazwę z dniem 15 kwietnia 1997 r. przyjęło Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego Gmin Biała, Głogówek, Lubrza i Prudnik.

4. Postanowienia umowy ramowej

Sygnatariusze umowy stwierdzili w preambule, że o utworzeniu euroregionu zdecydowała potrzeba rozwijania przyjaznych i wzajemnie korzystnych kontaktów oraz troska o zachowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego terenów przygranicznych. Celem Euroregionu jest wspieranie współpracy obu stron w:

- rozwoju gospodarczym i podnoszeniu poziomu życia,
- planowaniu przestrzennym,
- budowie i przysposabianiu struktur transgranicznych,
- ochronie środowiska naturalnego,
- zapobieganiu klęskom żywiołowym i likwidacji ich skutków,
- rozwoju wymiany kulturalnej i turystyki,
- pielęgnowaniu wspólnego dziedzictwa kulturowego,
- ułatwianiu kontaktów międzyludzkich,
- pomocy społecznej i humanitarnej.

W umowie ramowej została ustalona struktura organizacyjna Euroregionu. Pod tym względem Euroregion „Pradziad” różni się od innych euroregionów powstałych z udziałem podmiotów polskich. Ma on organy wspólne dla obu części narodowych oraz osobne dla każdej części narodowej. Organami wspólnymi są Parlament Euroregionu i Prezydium Euroregionu. Parlament jest najwyższym organem Euroregionu. W jego skład wchodzi po 15 delegatów z każdej części narodowej. Każda strona wybiera spośród swych delegatów przewodniczącego i dwóch wiceprzewodniczących. Stają się oni automatycznie członkami sześcioposobowego Prezydium Euroregionu. Kieruje ono bieżącą działalnością Euroregionu i reprezentuje go na zewnątrz.

Organami każdej części narodowej są: Walne Zgromadzenie, Rada Euroregionu, Komisja Rewizyjna, sekretarz i grupy robocze. Walne Zgromadzenie jest organem najwyższym. Ustala ono cele i zadania dla narodowej części Euroregionu, decyduje o jego członkostwie i sprawach finansowych oraz wybiera 15-osobową Radę Euroregionu. Członkowie Rady są równocześnie członkami Parlamentu Euroregionu, a przewodniczący wraz z dwoma wiceprzewodniczącymi wchodzi w skład Prezydium Euroregionu. Rada Euroregionu jest organem wykonawczym części narodowej. Dla opracowania wspólnych (transgranicznych) projektów Rada powołuje grupy robocze, a do obsługi administracyjnej – sekretarza.

Euroregion nie ma wspólnej siedziby. Siedzibą czeskiej części Euroregionu jest Bruntal, siedzibą polskiej – Prudnik. Środki finansowe na działalność Euroregionu strony gromadzą na swych niezależnych kontaktach, informują się jednak wzajemnie o swej gospodarce finansowej. Euroregion ma charakter otwarty. Mogą doń przystąpić również inne miasta i gminy, uzyskując uprzednio członkostwo któregoś ze stowarzyszeń założycielskich¹⁸.

Euroregion objął po stronie czeskiej dwie siedziby powiatów – Bruntal i Jeseník – oraz ok. 30 miasteczek i gmin położonych na terenie tych powiatów i częściowo w powiecie Šumperk. Po stronie polskiej w skład Euroregionu weszły miasta i gminy Biała, Głogówek, Głuchołazy, Korfantów, Krapkowice, Nysa i Prudnik oraz gminy Lubrza, Strzeleczy i Walce. Po stronie czeskiej Euroregion obejmuje 2465 km² i 128 tys. mieszkańców, po stronie polskiej – 1351 km² i 198 tys. mieszkańców¹⁹.

¹⁸ Umowa ramowa o utworzeniu czesko-polskiego Euroregionu „Pradziad”, Jeseník, 2 lipca 1997 r., kserokopia dokumentu.

¹⁹ *Panorama euroregionów*. Opr. T. Borys i Z. Panasiewicz, wyd. Urząd Statystyczny w Jeleniej Górze, Jelenia Góra 1997, s. 66.

5. Inauguracja działalności Euroregionu

Intencją twórców Euroregionu było ukonstytuowanie się do października 1997 r. jego części narodowych, a następnie zwołanie Parlamentu, który uchwaliłby statut oraz założenia programowe. Lipcowa powódź 1997 r. i zwalczanie jej skutków spowodowało, że planowane wcześniej terminy uległy przesunięciu. Dnia 2 października odbyło się walne zebranie Stowarzyszenia Rozwoju Gmin Dorzecza Osobłogi, które wybrało 8 delegatów do Parlamentu Euroregionu. Dnia 31 października 7 delegatów wybrało walne zgromadzenie Unii Turystycznej Ziemi Nyskiej. Jako podstawę reprezentacji uzgodniono liczbę mieszkańców miast i gmin wchodzących w skład każdego ze stowarzyszeń. Pierwsze zebranie polskiej części Parlamentu (Walnego Zgromadzenia części narodowej) odbyło się 6 listopada w Głuchołazach. Jej przewodniczącym został wybrany burmistrz Głuchołazów – Jan Szawdylas, a wiceprzewodniczącymi Jan Roszkowski (burmistrz Prudnika) i Józef Skiba (wiceburmistrz Głogówka)²⁰. Stan zaawansowania organizacyjnego Euroregionu był przedmiotem uwagi III posiedzenia Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej do Spraw Współpracy Transgranicznej, które odbyło się w dniach 13-14 listopada 1997 r. w Polanicy Zdroju²¹.

W końcu listopada J. Szawdylas zaproponował, aby w miejsce dwóch polskich podmiotów współpracy euroregionalnej powstał jeden – Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu „Pradziad”. Analogiczną propozycję złożył w grudniu pięciu dotychczasowym podmiotom czeskim. Propozycje te – mające na celu uproszczenie procedury wyborczej i zwiększenie sprawności organizacyjnej partnerów – nie zostały przyjęte.

Dnia 17 lutego 1998 r. w Bruntalu zebrało się 39 przedstawicieli pięciu wspomnianych wyżej stowarzyszeń czeskich, którzy wybrali 15 delegatów do Parlamentu Euroregionu. Tego samego dnia odbyło się pierwsze zebranie czeskiej części Parlamentu (Walnego Zgromadzenia części narodowej). Jej przewodniczącym został wybrany starosta Mesta Albrechtice Ivo Vykopal, a wiceprzewodniczącymi Petr Košacký (starosta Jesenika) i Jaroslav Wagner (starosta Bruntala)²².

W świetle postanowień umowy ramowej wybór przewodniczących i wiceprzewodniczących walnych zgromadzeń części narodowych był równoznaczny z wyłonieniem składu osobowego Prezydium Euroregionu. Organ ten niezwłocznie przystąpił do opracowania projektów statutu Euroregionu oraz regulaminów posiedzeń Parlamentu i Prezydium. Ustalił również termin pierwszego posiedzenia Parlamentu.

Inauguracyjne posiedzenie Parlamentu Euroregionu odbyło się 7 maja 1998 r. w Nysie. Jako goście uczestniczyli w nim konsul generalny Republiki Czeskiej w Katowicach Josef Byrtus, konsul RP w Ostrawie Piotr Szwarz, wojewoda opolski Ryszard Zembaczyński, przewodniczący Sejmiku Samorządowego Województwa Opolskiego Ryszard Wilczyński oraz przedstawiciele ministerstw spraw wewnętrznych i zagranicznych obu państw. Parlament uchwalił statut Euroregionu²³ oraz regulaminy posiedzeń jego władz. Dokonał wyboru przewodniczącego, którym został Jan Szawdylas (zgodnie ze statutem po upływie roku przewodnictwo obejmie reprezentant czeskiej części narodowej). Ustalił również listę najważniejszych wspólnych zadań. Należą do nich:

- utworzenie wspólnego systemu informacji euroregionalnej;
- modernizacja polskich dróg krajowych 408 (tzw. trasa sudecka Gliwice-Kłodzko, „zbierająca” ruch samochodowy z przejść granicznych na długim odcinku granicy polsko-czeskiej),

²⁰ Protokół ze spotkania polskiej części Euroregionu Praded, Głuchołazy, 6 XI 1997 r., maszynopis.

²¹ Protokół z III posiedzenia Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej do Spraw Współpracy Transgranicznej, maszynopis powielony, udostępniony w MSWiA w Warszawie.

²² Usneseni z jednani ustavujici schuze Rady česke časti Euroregionu Praded konane 17.2.1998 od 12.00 hod. v Kulturnim stř., Bruntal, Dukelska 2, maszynopis.

²³ Do statutu zostały przeniesione postanowienia umowy ramowej dotyczące struktury organizacyjnej Euroregionu.

413 (z Prudnika do przejścia granicznego Trzebina-Vysoka) oraz 418 (z przejścia granicznego Krnov-Pietrowice do drogi krajowej 49 Racibórz-Opole), a także lokalnych dróg w komunikacji polsko-czeskiej;

– udostępnienie dla ruchu pasażerskiego kolejowych przejść granicznych na liniach Krnov-Głuchołazy oraz Głuchołazy-Jesenik;

– przekształcenie dotychczasowych trzech przejść dla małego ruchu granicznego (Trzebina-Bartultovice, Pomorzowiczki-Osobłaha, Branice-Uvalno) w przejścia graniczne dla ruchu samochodowego;

– rozwój sieci dróg dla turystyki rowerowej (tzw. cyklotrasy);

– uzyskanie dalszych ułatwień w ruchu przygranicznym dla mieszkańców Euroregionu;

– wykorzystanie programów pomocowych Unii Europejskiej dla wspierania różnych form współpracy transgranicznej²⁴.

Ustaleniem szczegółowego programu Parlament Euroregionu zajmie się jesienią 1998 r.

Marian Szczepaniak

GORZOWSKI „TRAKT”

W 1991 r. środowisko inteligenckie Gorzowa, ludzi żyjących poza kręgiem oddziaływania Kościoła Katolickiego przystąpiło do wydawania swego czasopisma o nazwie „Trakt”. Katolickie kręgi miały od dłuższego już czasu swe „Aspekty”. Redakcja w artykule wstępnym stwierdziła, że pismo nawiązuje do tradycji „Ziemi Gorzowskiej” jako jednodniówki będącej magazynem Gorzowskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w latach siedemdziesiątych.

W powojennym Gorzowie już 6 lipca 1945 r. zaczął się ukazywać tygodnik „Ziemia Gorzowska” po kilku numerach przekształcony na „Ziemie Lubuską”. Redakcja pisma została jednak przeniesiona do Poznania, co było dużą stratą dla Gorzowa, spełniającego wówczas rolę stolicy powiatów lubuskich województwa poznańskiego. Gdy w 1950 r. powstało województwo zielonogórskie, które zepchnęło Gorzów na swe peryferie, po kilku latach jego istnienia, na fali październikowego ożywienia ukształtował się w stolicy województwa zespół redakcyjny czasopisma „Nadodrze”, które sporadycznie podejmowało na swych łamach problematykę Gorzowa. Pamiętano jednak o tygodniku „Ziemia Gorzowska” z 1945 roku i do tej tradycji nawiązało Gorzowskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, gdy przystąpiono do wydawania 1971 r. jednodniówki „Ziemia Gorzowska”. Jednodniówki, bowiem w ówczesnych realiach politycznych uzyskanie zgody na tytuł czasopisma z kolejną numeracją było niesłychanie trudne dla środowisk lokalnych. Udało się to gorzowianom dopiero po wydaniu 21 „numerów” jednodniówek, w 1978 r., kiedy to „Ziemia Gorzowska” uzyskała status miesięcznika. W tej postaci pismo ukazywało się w latach 1978-1979. W 1979 r. „Ziemia Gorzowska” została przejęta przez RSW i wydawana jako miesięcznik, a od 1980 r. jako tygodnik – organ PZPR. Po zmianach ustrojowych w 1989 r. tytuł przejęła spółka dziennikarska o nazwie Gorzowska Oficyna Wydawnicza i jako tygodnik ukazuje się do dziś¹. Mimo że na łamach tego tygodnika ukazującego się w Gorzowie była i jest podejmowana tematyka społeczna i kulturalna, nie zaspokajało to jednak ambicji środowisk twórczych. Podjęto więc starania o nawiązanie do tradycji jednodniówek i przystąpiono do wydawania „Traktu”, jako że poprzedni tytuł był już zajęty przez tygodnik. Tygodnik „Ziemia Gorzowska” pod naporem praw rynkowych zaczął przekształcać się w popularny magazyn adresowany do przeciętnego czytelnika, co z natury rzeczy nie mogło zadowalać środowisk twórczych.

²⁴ Protokół nr 1 /98 z I posiedzenia Parlamentu Euroregionu Pradziad, odbytego w Nysie w dniu 7 maja 1998 r., maszynopis.

¹ Szerzej na ten temat: K. Kamińska, B. Kunicki, H. Szczepański, *Prasa gorzowska w latach 1945-1985*. Gorzów 1987.